

Terskyi, S. 2010. *Istoriia arkeolohichnykh doslidzhen ta istorychnoho kraieznavstva Volyni* [History of Archaeological Research and Historical Local History of Volyn]: monohrafiia. Lviv: Vyd-vo Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika». [in Ukrainian].

Yatsechko, T. V. & Petrovych, V. V. 2007. *Istoriia stvorennia Muzeiu arkeolohii Volynskoho derzhavnogo universytetu imeni Lesi Ukrainky*. [The History of the Creation of the Museum of Archeology at Lesya Ukrainka Volyn State University]. *Skarbnytsia ukrainskoi kultury* : zb. nauk. pr. Vyp. 8. S. 300–302. [in Ukrainian].

УДК 94(477.83-25)«1991/1996»: [930.2:070]

DOI: 10.20535/2307-5244.59.2024.318890

Дикий Л. Л.

ORCID: 0009-0008-6095-0725

*Інститут українознавства імені І. Крип'якевича
НАН України*

Дукуї Л.

*I. Krypiakivych Institute of Ukrainian Studies
National Academy of Sciences of Ukraine*

ЛЬВІВ У ДЗЕРКАЛІ ГАЗЕТ: ПРЕСА ЯК ДЖЕРЕЛО ДО ВИВЧЕННЯ ПОВСЯКДЕННЯ МІСТА (1991–1996)

*Lviv in the Mirror of Newspapers: the Press as a Source
for Studying the City's Everyday Life (1991–1996)*

Вивчення історії повсякдення України та Львова, зокрема, в перші роки після відновлення незалежності 1991 р. Дає змогу глибше зрозуміти соціальні та культурні зміни, які формували життя суспільства, його щоденні практики, звички, побут, цінності та адаптацію до політичних і економічних викликів. Стаття є аналітичним оглядом львівської преси 1991–1996 рр., як важливого джерела для дослідження цих змін, оскільки газети віддзеркалювали реалії життя та настрої львів'ян у контексті нових соціокультурних умов.

Ключові слова: Львів, відновлення незалежності, повсякденне життя, побут, періодика, преса.

Studying the history of everyday life in Ukraine and Lviv, in particular, in the first years after the restoration of independence in 1991, allows for a deeper understanding of the social and cultural changes that shaped society's life, its daily practices, habits, lifestyle, values, and adaptation to political and economic challenges. The article is an analytical review of the Lviv press in 1991–1996, serving as an important source for studying these changes, since newspapers reflected the realities of Lviv residents' lives in the context of new socio-cultural conditions.

The purpose of the paper is to analyze the materials of the leading Lviv newspapers from the studied period: «Vysoky Zamok», «Express», «Moloda Halychyna», «Post-Postup», «Ratusha», «For Free Ukraine», etc. The study examines their coverage of everyday problems, cultural and social interactions, as well as economic and political changes that affected the lives of city residents, and analyzes and presents the periodicals as a source.

Scientific novelty of the research. For the first time, a comprehensive analysis of Lviv newspapers from 1991 to 1996, their source value as a whole and their importance for the study of everyday life, has been carried out. The research methodology is based on the principles of historicism and objectivity, with general scientific and special historical methods employed: problem-chronological, systematization, comparison, visual perception, critical analysis of sources, and anthropological methods.

Conclusions. As a result of the research, it was established that the Lviv press of that period played a crucial role in documenting and analyzing the key challenges faced by the city's residents. The newspapers not only provided information but also helped shape public opinion on economic difficulties, the rise in crime, water supply issues, and public transportation problems. Cultural events also held a significant place in the press, contributing to the development of Lviv's cultural environment.

Keywords: Lviv, restoration of independence, everyday life, daily routine, periodicals, press.

В Україні 1990-ті рр. були часом важливих змін, пов'язаних з відновленням незалежності, політичними трансформаціями в державі та поступовим переходом до ринкової економіки, що впливали на соціальні структури та відносини людей у суспільстві. Дослідження повсякденного життя дає змогу краще зрозуміти, як ці зміни позначилися на побуті звичайних людей, їхніх потребах, проблемах і стратегіях адаптації, забезпечить комплексніше розуміння історії міста, надасть цінні відомості про практики й виклики львів'ян у контексті пострадянської трансформації. Окрім того, розкриття раніше недосліджених аспектів повсякдення дає змогу глибше зрозуміти різноманіття та динаміку історичного шляху Львова, збагачуючи наш досвід.

Важливість студії пов'язана з незначною кількістю наукових робіт в українській історіографії, присвячених власне історії повсякдення перших років незалежності. Окремі дослідження з цієї проблематики проводять науковці: Сергій Падалка (Падалка, С. 2015, с. 125–131), Людмила Крива (Дудник, О. & Крива, Л. 2019, с. 21; Крива, Л. & Герасимов, Т. 2022, с. 9–15), тощо. Зауважуємо, що в українській історіографії представлені праці, що не обмежуються лише періодом незалежності, а де висвітлюються зміни в буденному житті населення другої половини ХХ ст. (Ковпак, 2012, с. 159–184, Генега,

2024, с. 304–332, Боднар, 2010). Варто наголосити, що періодичні видання відіграють вагомую роль у джерельній базі їхніх студій, адже досліджуваний період репрезентується в періодиці частим висвітленням насамперед повсякденних проблем громадян, їх сприйняття та адаптації до трансформацій у державі. Специфічною рисою преси як джерела є комплексність, синтетичність, оскільки в ній представлено багато форм інформації: документальна, особова, статистична. Вона характеризується оперативністю подання інформації про недавні події, що підвищує її цінність для дослідників.

Також, деякі дослідницькі проекти в цій галузі проводяться науковими установами, зокрема Інститутом історії України НАН України¹, Центром міської історії Центрально-Східної Європи (Проект, 2023), Асоціацією Усної історії, здобутком якої є формування методології усної історії та використання її інструментарію в дослідженнях історії повсякдення².

Методологія дослідження базується на принципах історизму й об'єктивності. У статті використано і загальнонаукові, й спеціальні історичні методи. Зокрема, проблемно-хронологічний метод дав змогу структурувати матеріал відповідно до основних етапів та подій досліджуваного періоду, а метод систематизації був використаний для впорядкування зібраної інформації, забезпечуючи послідовність аналізу джерел. Для виявлення спільного та відмінного в газетних публікаціях, що зображували повсякденні практики львів'ян, застосовано метод порівняння. Також було використано метод візуального сприйняття, що дав змогу детальніше оцінити загальний вигляд львівської преси досліджуваного періоду, допомагаючи зрозуміти характерні особливості кожного видання, та метод критичного аналізу джерел, використаний для аналізу текстів публікацій, що висвітлювали повсякденне життя.

Мета студії полягає в аналізі матеріалів провідних львівських газет досліджуваного періоду: «Високий Замок», «Експрес», «Молода Галичина», «Post-Поступ», «Ратуша», «За Вільну Україну», тощо. Зауважуємо на їхньому висвітленні проблем побуту, культурних і соціальних взаємодій, а також економічних та політичних змін, які впливали на життя мешканців міста, аналізуємо й репрезентуємо періоду як джерело.

У студії львівські газети поділені за систематичністю їх виходу, бо це безпосередньо впливало на кількість інформації про повсякденне життя міста. Щоденні видання висвітлювали більше актуальних подій, тоді як тижневики зосереджувались на аналітичних і тематичних матеріалах. Отже, періодичність стала ключовим фактором у визначенні їх джерельної важливості для дослідження повсякденного життя львів'ян.

Найбільший джерельний масив дослідження відзначаємо у виданні «Високий замок» — щоденній суспільно-політичній газеті, організованій

¹ Інститут історії України Національної академії наук України. URL: <http://history.org.ua/uk>

² Українська асоціація усної історії. URL: <https://oralhistory.com.ua/>

на базі «Львовской Правды», друкованого органу обласного і міського комітетів Комуністичної партії України, а також місцевих рад. Засновниками газети стали Львівська обласна рада та журналістський колектив (Козицький, А. & Підкова, І. 2007, с. 365). Перший випуск «Високого замку» вийшов друком 7 вересня 1991 р. російською, а від березня 1992 р. газета почала виходити українською мовою¹. Незважаючи на те, що Львівська обласна рада залишалася власником газети до 1997–1998 рр. (Козицький, А. & Підкова, І. 2007, с. 365), принцип договірних відносин без будь-якого тиску чи сваволі переважав у взаємодії між владою та журналістами².

До квітня 2011 р. більшість випусків газети виходила у великому форматі — А2, який замінили на А3. У 1991–1996 рр. видання виходило тричі на тиждень, а типовий номер складався з 4 сторінок. На перших шпальтах висвітлювали найважливіші суспільно-політичні, економічні, соціальні, культурні та міжнародні події. Часто центральна стаття випуску мала продовження на другій чи третій сторінках. Окрім цього, на перших сторінках номеру раз у раз можна було зустріти повідомлення про повсякденне життя міста або області. Четверту сторінку випуску зазвичай відводили для огляду спортивних подій і місцем публікації різноманітних оголошень, зокрема рекламних.

Щодо тематики саме статей чи повідомлень про повсякденне життя Львова, то «Високий замок» велику увагу приділяв економічним змінам, які почали відбуватися з відновленням незалежності України та переходом до ринкових відносин³. Знаходимо багато інформації про приватизацію в місті та області⁴. Окрім цього, серйозну увагу приділяли зростанню цін на продукти харчування, одяг, предмети побуту та ін. Журналісти ретельно моніторили ціни на продуктових і промтоварних ринках Львова, детально описували вартість різних товарів, порівнювали ціни на ринках («базарах»), робили порівняльні таблиці між цінами на ринках та державних магазинах⁵ тощо.

¹ Міщенко Ю. Газети достатньо раз дати слабинку, як тиск стане безперервним. Це все одно, що піддатися на шантаж терористів // Високий замок. 10 вересня 2016. URL: surl.li/ufaxzo

² Міщенко Ю. Газети достатньо раз дати слабинку, як тиск стане безперервним. Це все одно, що піддатися на шантаж терористів // Високий замок. 10 вересня 2016. URL: surl.li/ufaxzo

³ Львівське обласне управління статистики. Кризова ситуація зберігається. Соціально-економічне становище області в першому півріччі 1993 року // Високий замок. 17 серпня 1993. № 102. С. 2.; Сукмановський В. Як рухаються ціни? // Високий замок. 12 жовтня 1993. № 125. С. 2; Халаїм К. Коли відшуміла цінова буря // Високий замок. 29 листопада 1994. № 151. С. 3.

⁴ Стецьків Т. Магазины треба приватизувати, причому, примусово // Високий замок. 1 січня 1995. № 1–2. С. 1–2; Носарева Л. Черговий аукціон але з новою ідеєю // Високий замок. 21 лютого 1995. № 25. С. 1; Носарева Л. Мала приватизація: до фінішу менше ніж рік // Високий замок. 23 травня 1995. № 68. С. 2; Боруцький Ю. Приватна пекарня у приватному магазині // Високий замок. 20 липня 1995. № 98. С. 3; Пеліховський О. Ринок? «Галицький»? За 45 мільйонів?! Ну, дуже смішна ціна // Високий замок. 3 серпня 1995. № 105. С. 3.

⁵ Боруцький Ю. Різдвавий стіл обійдеться дорого // Високий замок. 5 січня 1993. № 3. С. 2; Боруцький Ю. Вартість товарів зросла, але кількість їх не збільшилася // Високий замок. 19 січня 1993. № 9. С. 4; Халаїм К. Магазины і базар змагаються — хто дорожчий // Високий замок. 23 лютого 1993. № 24. С. 3; Балок Н. Нові ціни: схоже, що уряд готує нам вічний піст... // Високий замок. 9 грудня 1993. № 150. С. 1; Боруцький Ю. «Україна» має вже конкурента — «Галицьке перехрес-

Крім цього, «Високий замок» активно висвітлював проблеми інфраструктури міста¹. Зокрема, в газеті знаходимо статті щодо одного з ключових питань, яке впливало на якість повсякденного життя львів'ян — проблема цілодобового водопостачання. Простежуємо огляди різних проєктів його вирішення². До того ж є публікації про запровадження нових транспортних маршрутів, та й загалом про транспортну інфраструктуру міста³, про відкриття нових лікарень⁴, закладів харчування⁵ та ін.

В газеті приділяли значну увагу висвітленню проблеми росту злочинності в місті та області. Майже в кожному випуску є рубрики «Кримінальна хроніка» й «Із зали суду», де висвітлювалися переважно тяжкі злочини. Окрім того, публікувалися новини про крадіжки, шахрайства та інші правопорушення⁶. Особливої уваги заслуговують матеріали, присвячені дитячому криміналу, які свідчать про зростання незаконної діяльності серед неповнолітніх⁷. Постійна наповненість цих рубрик дає підставу вважати, що злочинність у Львові набула системності.

тя» // Високий замок. 12 травня 1994. № 57–58. С. 1; Боруцький Ю. На «Україні», як у магазині // Високий замок. 5 грудня 1995. № 165. С. 4. Пастернак Я. На Сихівський промтоварний ринок, як на прогулянку // Високий замок. 17 лютого 1996. № 25–26. С. 2.

¹ Карнаухов С. «Подивився на місто, не все так погано...» // Високий замок. № 4. 9 січня 1993. С. 2; Що план генеральній нам готує? // Високий замок. 20 жовтня 1994. № 133–134. С. 3; Полевська Л. Чи помолодіє столітній будинок вчених? // Високий замок. 4 жовтня 1994. № 126. С. 3; Фітьо І. Невдовзі на вулиці Сербській стане світліше // Високий замок. 13 грудня 1994. № 159. С. 2; Балюк О. Стрийський парк. Пливуть за днями дні // Високий замок. 3 серпня 1995. № 105. С. 1; Вовк Я. Врятуємо Знесіння // Високий замок. 1995. 17 серпня. № 112. С. 3; Боруцький Ю. Підземні судини міста // Високий замок. 20 червня 1996. № 90. С. 3.

² Полевська Л. Новина неприємна: Золочів Львову води не дає // Високий замок. 25 березня 1993. № 38. С. 3; Полевська Л. Бережіть воду: штрафи збільшено // Високий замок. 13 квітня 1993. № 47. С. 3; Боруцький Ю. Хто знає де львівська вода продає? // Високий замок. 21 січня 1995. № 8. С. 1; Карелін О. Вода для Львова: заглянемо у старі свердловини // Високий замок. 25 березня 1995. № 40–41. С. 2; Карелін О. Вода для Львова: будуймо локальні водозабори // Високий замок. 24 жовтня 1996. № 160. С. 3.

³ Полевська Л. Буде поїзд Рясне — Сихів // Високий замок. 13 травня 1993. № 60. С. 2; Кубликів С. Тролейбус дратує. А «маршрутка» ліпша? // Високий замок. 4 жовтня 1994. № 126. С. 2; Ми й не помічасмо, які в нас вулиці круті // Високий замок. 27 жовтня 1994. № 137. С. 3; Для зручності мешканців Сихова // Високий замок. 8 грудня 1994. № 156. С. 4; Полевська Л. Якщо мер не дасть собі раду з транспортом, то транспорт дасть собі раду з мером // Високий замок. 22 грудня 1994. № 163. С. 2; Боруцький Ю. Хто може, нехай буде — місцева влада допоможе // Високий замок. 22 грудня 1994. № 163. С. 2; Копельник Д. Нові талони. Ще б нові трамваї і тролейбуси були // Високий замок. 28 листопада 1996. № 182. С. 2.

⁴ Вдовиченко Г. Якщо вже хворіти — то в нормальних умовах. Перша пацієнтів прийняла нова дитяча лікарня у Львові // Високий замок. 18 лютого 1993. № 22. С. 3; Полевська Л. «Швидка» приїде швидше. Станція швидкої медичної допомоги поповнилася 15 новими автомашинами // Високий замок. 3 червня 1995. № 74–75. С. 1; Домбровська Д. Тут роблять те, чого не робить більше ніхто, бо тільки в діагностичному центрі є комп'ютерний томограф // Високий замок. 19 вересня 1995. № 127. С. 3.

⁵ Боруцький Ю. Титуловане кафе // Високий замок. 13 лютого 1993. № 20. С. 1.

⁶ Миколайчук М., Токарський Б. Подорож у новорічну кримінальну ніч // Високий замок. 5 січня 1993. № 3. Журавська Л. Безпрограшне шахрайство // Високий замок. 6 квітня 1993. № 43. С. 3; Карнаухов С. Слідчий відпускає наркомана, майбутнього вбивцю-садиста // Високий замок. 28 січня 1993. № 13. С. 3.

⁷ Андрушків В. Рекетири з... другого класу // Високий замок. 16 січня 1993. № 7–8. С. 2; Полевська Л. Злочинність знижується, але молодіє // Високий замок. 8 квітня 1993. № 44–45. С. 2; Карна-

Окремо виділимо новини про культурне життя міста. У «Високому замку» можна зустріти чимало інформації й про культурні події в місті, й про виступи львів'ян на різноманітних музичних, театральних фестивалях в Україні та за кордоном. Зокрема, висвітлювалися фестивалі «Золотий лев», який отримав назву 1992 р. (Дем'яненко, С. 2017), та відбувався кожні 2 роки, метою якого було розвивати сучасний український молодіжний театр¹, та Міжнародний фестиваль музичного мистецтва «Віртуози»², організатором якого була й залишається Львівська національна філармонія³. Зустрічаємо відомості про гастролі львів'ян за кордоном та виступи іноземців у Львові⁴.

Досліджуючи газетні публікації, можна прослідкувати те, якою була мода на початку 1990-х рр. у Львові, в що вдягалися люди, якими були прояви нових модних напрямків. Львів'яни більше «не хотіли бути сірим натовпом»⁵, почали активно експериментувати з одягом, комбінуючи традиційні елементи з новими тенденціями. Популярними були яскраві кольори та сміливі поєднання⁶. Знаходимо поради, про те як зробити свій образ неповторним⁷. Серед нових тенденцій з'являється мода на пірсинг. Люди почали проколувати вуха й інші частини тіла, що раніше не було настільки поширеним. І хоча, як відзначали самі львів'яни, це для них було проявом самовираження⁸, проте не відкидаємо і впливу західної культури.

Як уже зазначалося, четверта (остання) сторінка газети була виділена під новини спорту та різноманітні рекламні й не тільки оголошення. Зокре-

ухов С. За куріння штрафують, а злочинність молодіє // Високий замок. 22 квітня 1993. № 50. С. 3; Андрушків В. Кримінальні «жарти». Злочинні ігри дітей приводять на лаву підсудних // Високий замок. 6 липня 1993. № 84. С. 4; Смоленська О. Від горшка для вершка. Не дитячі ігри «маленьких злодіїв» // Високий замок. 5 квітня 1994. № 42. С. 4.

¹ Билень Н. «Золотий Лев» знову запрошує на зустріч // Високий замок. 1 листопада 1994. № 139. С. 2; Вдовиченко Г., Храмов Г. Великий стрибок «Золотого Лева» // Високий замок. 3 листопада 1994. № 140. С. 2;

² Козлов В. «Віртуози» сколихнули музичний світ. Браво, музиканти! Браво, організатори! // Високий замок. 25 травня 1993. № 65. С. 4.

³ Львівська національна філармонія імені Мирослава Скорика. URL: <https://philharmonia.lviv.ua/modernity/>

⁴ Житарюк Н., Сидор Л. «Черемш» збирається до США // Високий замок. 16 січня 1993. № 7–8. С. 5; Максименко О. Як ся маєте КУМе? // Високий замок. 13 квітня 1993. № 47. С. 3; Храмов Г. Фестивальне рондо у Львівському стилі // Високий замок. 20 травня 1993. № 63. С. 4; Лондонський квартет зі Львовом тет-а-тет // Високий замок. 27 травня 1993. № 67. С. 4; Колбін Д. Англійські миці, ми вас чекаємо знову // Високий замок. 15 червня 1993. № 75. С. 6.

⁵ Вдовиченко Г. Не хочемо бути сірим натовпом — нехай живе світле пальто // Високий замок. 12 лютого 1993. № 15. С. 4.

⁶ Вдовиченко Г. Нове покоління модельєрів вигає у мхрах. Нехай їх творчі пошуки якомога довше не опускаються до рівня приземленої повсякденності // Високий замок. 22 липня 1993. № 91. С. 3; Вдовиченко Г. Тканина має оповити Вас так, як руки коханого // Високий замок. 1 лютого 1994. № 13. С. 3; Мацько О. Галицька мода, або «Традиції і новації» // Високий замок. 25 лютого 1995. № 27. С. 3; Вдовиченко Г. «Можна всього торкатися, можна все міряти» // Високий замок. 12 серпня 1995. № 109–110. С. 3; Піотровська П. У чому піти на роботу? У стилі «Коко Шанель» // Високий замок. 23 вересня 1995. № 129–130. С. 4.

⁷ Мацько О. Подбайте, щоб бути неповторною // Високий замок. 22 січня 1994. № 9. С. 3.

⁸ Вдовиченко Г. Серезжа в носі // Високий замок. 19 жовтня 1996. № 157–158. С. 4.

ма, в рубриці «я плюс ти» публікували повідомлення про пошук партнерів для стосунків¹. Серед реклами, що регулярно з'являлась у випусках, варто відзначити кіно- та театральні афіші², інформацію про відкриті вакансії на підприємствах Львова³, а також вступна агітація вищих навчальних закладів міста⁴.

На молодіжне середовище була розрахована львівська газета «Молода Галичина». Видання було засноване 1940 р. під назвою «Ленінська молодь» як орган Львівського обкому комсомолу, а 1990 р. перейменоване в «Молоду Галичину» (Дзюба, І. & Жуковський, А. & Железняк, М. [та ін.]. 2019). Газета була суспільно-політичною й виходила тричі на тиждень. Типовий випуск знову-таки складався з 4 сторінок, де перші шпальти відводилися на суспільно-політичні, економічні, соціальні чи культурні події, а останні сторінки стосувалися новин спорту та реклами. Проте в газеті менше обговорювали політичні зміни в місті чи країні, але більше зосереджувалися на молоді, її проблемах, уподобаннях і досягненнях.

Важливою рисою «Молодої Галичини» були пізнавальні статті, які ілюстрували різні аспекти культурного життя України: сучасності й минулого⁵. Тут публікували архівні документи⁶ та висвітлювали читачам маловідомі факти з історії України⁷. Серед особливостей видання відзначимо серію статей Богдана Якимовича про зміну назв вулиць міста «Вулицями Львова: абетка нових назв»⁸.

Зазначимо, що «Молода Галичина» як і більшість періодики початку 1990-х рр. приділяла значну увагу інфляції та зростанню цін, подавала звіти журналістів які «ходили щотижня на стадіон [Україна] та писали репор-

¹ «Потрібні ніжність, доброта, кохання» // Високий замок. 1 січня 1993. № 1–2. С. 8.

² Кіно. Дивіться в кінотеатрах міста Львова // Високий замок. 1993. 9 січня. № 4. С. 4. В театрах // Високий замок. 29 травня 1993. № 68. С. 4.

³ Проектно-конструкторський інститут конвеєробудування запрошує на роботу // Високий замок. 27 лютого 1993. № 26–27. С. 8; ЛМПК «Львівводоканал» запрошує на постійну роботу у Львові // Високий замок. 1993. 4 березня. № 29. С. 4; ВО «Полярон» запрошує на постійну роботу // Високий замок. 1993. 13 травня. № 60. С. 3; На постійну роботу терміново потрібний // Високий замок. 1 січня 1995. № 1–2. С. 5; Терміново потрібні токарі // Високий замок. 1 січня 1995. № 1–2. С. 5.

⁴ Львівське базове медичне училище оголошує прийом // Високий замок. 18 лютого 1993. № 22. С. 4; Львівський політехнічний інститут проводить набір // Високий замок. 25 лютого 1993. № 25. С. 4; Львівський технікум громадського харчування оголошує прийом // Високий замок. 27 лютого 1993. № 26–27. С. 8.

⁵ Романюк П. Євангелія від Пінзеля // Молода Галичина. 4 червня 1996. № 62. С. 3; Інтерв'ю з Борисом Возницьким // Молода Галичина. 4 червня 1996. № 63. С. 3; Плисюк В. Чорновол П. Жінки і кохання у житті кобзаря // Молода Галичина. 10 березня 1994. № 28. С. 3; Єленський В. Спадщина патріарха. До 10-ї річниці від дня смерті Йосифа Сліпого // Молода Галичина. 27 вересня 1994. № 112. С. 2.

⁶ Дзюбан О. Історія: правда і тільки правда // Молода Галичина. 3 серпня 1996. № 89. С. 2.

⁷ Сілецька Л. Графіка в бункерах УПА // Молода Галичина. 27 липня 1995. № 85. С. 3; Йоганн Крістоф фон Енгель «Історія України і козацтва» // Молода Галичина. 12 липня 1993. № 80. С. 3.

⁸ Якимович Б. Вулицями Львова: абетка нових назв // Молода Галичина. 30 січня 1992. № 10. С. 4.

тажі»¹ про ріст цін на промислові товари², або робили огляд цін на продовольчих ринках Львова³.

У випусках часто висвітлювали численні проблеми міського облаштування. Особлива увага приділялася водопостачанню⁴, прибиранню вулиць та забезпеченню чистоти міста⁵. Окрім того, активно обговорювалися розвиток транспортної системи⁶.

Газета слідувала за культурним життям міста, регулярно публікуючи огляди виставок у львівських музеях і галереях⁷. Також висвітлювалися важливі для культурного та мистецького середовища Львова події. Зокрема, знаходимо повідомлення про літературний конкурс молодих поетів і визначення перших нагород премії імені Богдана-Ігоря Антонича «Привітання життя» в Палаці Потоцьких⁸ та публікації про діяльність мистецьких об'єднань, таких як «Дзига», що організовували різноманітні виставки та культурні заходи⁹.

У досліджуваній період резонансним для міста став збройний напад на Львівську картинну галерею, під час якого грабіжники вбили двох працівників і вкрали дві картини Артура Гротгера («Ньюкторн» і «Об'єднані») та картину Яна Матейка («Ескіз»). У «Молодій Галичині» цю подію висвітлювали ще довго¹⁰, подаючи інформацію й аналізуючи розслідування напа-

¹ Дашкович М. Купонізація -ія -ія! «Україно», до тебе я ще верну // Молода Галичина. 30 січня 1992. № 10. С. 2.

² Базар не ринок // Молода Галичина. 7 березня 1992. № 26. С. 1; Ціни падають? // Молода Галичина. 28 липня 1992. № 86. С. 1.

³ Пеліховський О. Не хлібом ж єдиним // Молода Галичина. 1 жовтня 1994. № 114. С. 1; Вороняк І. Ліпше без вечері лягати // Молода Галичина. 15 липня 1995. № 80. С. 1.

⁴ Терещук В. До Золочева по воду // Молода Галичина. 25 березня 1993. № 35. С. 1; Громик В. Мер Львова був у Золочеві: є надія на воду // Молода Галичина. 25 листопада 1993. № 136. С. 2; Карелін О. Програма «вода-98» — «булька-98» // Молода Галичина. 7 грудня 1995. № 140. С. 2.

⁵ Терещук В. Двірникам нічого втратити — окрім своїх мітел // Молода Галичина. 1 лютого 1992. № 11. С. 1; Вергелес Т. Тьотя Люда двірничка в анатомії страйку // Молода Галичина. 29 жовтня 1992. № 125. С. 2; Болкун А. «Золоте» сміття Львова // Молода Галичина. 27 серпня 1996. № 98. С. 2.

⁶ Дубас В. Куди їдемо? // Молода Галичина. 17 грудня 1991. № 147. С. 2; Дашкович М. Забута мелодія для влади з транспортом // Молода Галичина. 13 лютого 1992. № 16. С. 1; Шаповал В. Будемо платити — будемо їздити // Молода Галичина. 11 грудня 1993. № 143. С. 1; Вергелес Т., Голинський Р. Про міські проблеми і владні дилеми // Молода Галичина. 22 лютого 1996. № 21. С. 1–2; Гуцул Є. Центром заволодіють пішоходи // Молода Галичина. 3 вересня 1996. № 101. С. 3.

⁷ Шашко С. Театру бракує особистостей. Інтерв'ю з Заболотною Валентиною Ігорівною // Молода Галичина. 16 квітня 1992. № 43. С. 3; Коваль Я. Поки житиме казка. У львівському ляльковому театрі відкрився 47-й сезон // Молода Галичина. 10 вересня 1992. № 104. С. 3; У Львові в театр не ходити — гріх // Молода Галичина. 8 липня 1993. № 79. С. 3; Р. П. Автопортрет з янголами і без // Молода Галичина. 23 квітня 1992. № 46. С. 4; Еккерт М. Казки старі, як світ // Молода Галичина. 8 червня 1993. № 66. С. 4; Толочко Л. Світ у вікні й за вікном. Нотатки з виставки львівської художниці Алли Трофименкової // Молода Галичина. 4 травня 1995. № 51. С. 3.

⁸ Львович Ю. Прийшов Антонич у палац Потоцьких // Молода Галичина. 8 жовтня 1994. № 117. С. 4.

⁹ Дашкович М. Еротично крутиться «Дзига». І творчо... // Молода Галичина. 30 травня 1995. № 61. С. 4.

¹⁰ Пограбовано картинну галерею. Є жертви... // Молода Галичина. 30 квітня 1992. № 48. С. 1; Карустенко А. За що покладено життя? // Молода Галичина. 5 травня 1992. № 50. С. 3; Рома-

ду аж до 1994 р., вийшовши з повідомленням про підозрюваного у злочині, якого затримали в Дніпропетровську та екстрадували до Польщі¹.

Зрозуміло, що газета також активно висвітлювала фестивалі, що проходили в місті. Значна кількість публікацій присвячена «Вивиху»² — молодіжному фестивалю альтернативної культури, який проходив у Львові 1992 р. Багато відомостей бачимо і про музичний фестиваль «Віртуози»³, і про театральний — «Золотий лев»⁴. Увага також приділялася й іншим музичним подіям, популярним серед містян. Знаходимо інформацію про вуличні концерти⁵, виступи іноземних музикантів у філармонії⁶, створення й діяльність камерного оркестру «Віртуози Львова»⁷ та ін.

Значну роль у дослідженні історії повсякдення Львова відіграла газета «Ратуша», яку започаткували в жовтні 1990 р. Видання теж виходило тричі на тиждень і за оформленням було схоже на подану періодику. Газета, як офіційне видання Львівської міської ради, розглядала міське життя крізь призму адміністративних і соціальних рішень муніципальної влади. Аналіз її публікацій дав можливість зрозуміти, як місто функціонувало, як вирішувалися нагальні проблеми, які питання були на порядку денному адміністрації, як вони впливали на повсякденне життя львів'ян. У цьому контексті цінною була рубрика «Площа ринок, 1», у якій ознайомлювали читачів з рішеннями міської ради⁸. Також тут публікували матеріали з прес-конфе-

нок П. Розп'яття на Пасху. Ще раз про трагедію в картинній галереї // Молода Галичина. 9 травня 1992. № 52. С. 2.

¹ Розслідування справи про пограбування Львівської картинної галереї наближається до завершення? // Молода Галичина. 20 грудня 1994. № 147. С. 3.

² Хай живе «Вивих!» // Молода Галичина. 20 серпня 1992. № 96. С. 4; Дашкович М. «Вивих-92»: Місто мало б піти проти течії // Молода Галичина. 22 вересня 1992. № 109. С. 3; Ну от! Починається... // Молода Галичина. 1 жовтня 1992. № 113. С. 3; Міщенко М. Вивихнуті «Вивихнуті» // Молода Галичина. 17 жовтня 1992. № 119–120. С. 4.

³ Г. Х. «Браво!» — Мирославу Скоріку. У Львові розпочався черговий міжнародний музичний фестиваль «Віртуози» // Молода Галичина. 12 травня 1992. № 53. С. 1; Дувірак Д. «Віртуози» до наступної весни! Нотатки на полях фестивального щоденника // Молода Галичина. 21 травня 1992. № 57. С. 4; Кияновська Л. Вечори у царстві муз. У Львові завершився Міжнародний музичний фестиваль // Молода Галичина. 31 травня 1994. № 61. С. 4; Виноградов Є. «Баварські пісні» львівських віртуозів // Молода Галичина. 23 травня 1995. № 58. С. 3.

⁴ Вергелес Т. Львів чекає лева. Злогого // Молода Галичина. 6 жовтня 1994. № 116. С. 4; Шевченко Т. «Золотий Лев» готується до зустрічі // Молода Галичина. 15 серпня 1996. № 93. С. 3; Коваль Я. «Золотий Лев» у місті Лева // Молода Галичина. 22 жовтня 1996. № 122. С. 4.

⁵ Мигаль О. Занадто музики не буває // Молода Галичина. 4 жовтня 1994. № 115. С. 4.

⁶ Кашкадамова Н. Медитація на самоті при повному концертному залі // Молода Галичина. 28 березня 1995. № 37. С. 3.

⁷ Шевченко Т. «Віртуози Львова» розпочали творчий шлях // Молода Галичина. 9 лютого 1995. № 18. С. 3; Шевченко Т. «Віртуози Львова» не мовчать // Молода Галичина. 10 серпня 1995. № 91. С. 5.

⁸ Шпіцер В. Про заходи для підтримки та розвитку підприємницької діяльності молоді // Ратуша. 20–21 грудня 1991. № 138. С. 3; Кисіль С. І. Виконком міської ради встановив єдині робочі суботи // Ратуша. 1 грудня 1992. № 130. С. 3; Порядок подання та розгляду заяви на приватизацію // Ратуша. 8 грудня 1992. № 133. С. 3, 4; О. У. Із засідання координаційної ради по боротьбі з організованою злочинністю від 13.12.1993 // Ратуша. 1993. 16 грудня. № 123. С. 3; Про збір за паркування автомобілів на вулицях м. Львова // Ратуша. 14 серпня 1993. № 83. С. 1, 4.

ренцій у міській адміністрації¹ чи відповіді посадовців на побутові питання громадян та способи їх вирішення².

Як і всі газети визначеного періоду, «Ратуша» приділяла увагу проблемам міської інфраструктури. Зокрема, публікації повідомляли про труднощі з водопостачанням у місті та пошуки усунення проблеми³, про переформування та утворення нових маршрутів громадського транспорту⁴, ремонти вулиць⁵ тощо.

В постійній рубриці «Тільки у Львові» висвітлювалися різні побутові події міста. Тут можна знайти інформацію про адміністративні правопорушення⁶, ситуацію на дорогах Львова та області⁷, несанкціоновані продажі на вулицях⁸ чи незаконні автостоянки⁹. У виданні також повідомляли про цікаві й незвичайні події, наприклад — відкриття підземелля по вулиці Ломоносова, 1^{10*}, про існування якого випадково дізналися, коли туди провалився один із мешканців Львова та напився вина з бочок, що зберігалося там від XVI ст.¹¹

Тут також приділяли багато уваги проблемам працевлаштованості. В «Ратуші» регулярно публікували оголошення про вакансії, які спочатку розміщували в рубриці «для безробітних»¹², а згодом — «міський центр зайнятості інформує»¹³. Трапляються й окремі оголошення про відкриті вакансії на заводах Львова¹⁴, тощо.

Окрім оголошень про прийом на роботу, в газеті публікували й інші, які могли бути корисними для читачів. В окремій рубриці «Стовп», друкували оголошення про продаж чи оренду квартир, купівлю-продаж побутових речей, весіль-

¹ На прес-конференції в міській адміністрації // Ратуша. 24 червня 1993. № 67. С. 3.

² Міськадміністрація відповідає... // Ратуша. 25 листопада 1993. № 116. С. 3.

³ Карелін О. Не знаємо, як з хлібом, а води нам бракувати не потрібно // Ратуша. 24 червня 1993. № 67. С. 5.

⁴ Про воду і транспорт // Ратуша. 13 листопада 1993. № 112. С. 1; О. Ш. Скажений транспортний тиждень // Ратуша. 29 червня 1993. № 69. С. 1.

⁵ Співак В. Якщо у Львові перекопають ще одну дорогу, то мешканці вулиць Володимира Великого і Наукової на роботу ходитимуть пішки // Ратуша. 14–15 жовтня 1991. № 109. С. 3.

⁶ Узарашвілі О. Вони хотіли побити одного пана, але він був твердим // Ратуша. 9–10 вересня 1991. № 94. С. 3; О. С. Наступного разу цю людину мають вбити // Ратуша. 13–14 листопада 1991. № 122. С. 3.

⁷ Узарашвілі О. На дорогах кількість порушень зменшилася. Проте жертви є // Ратуша. 9–10 вересня 1991. № 94. С. 3.

⁸ Узарашвілі О. Облава на вулиці Галицькій. Проте жертви є // Ратуша. 9–10 вересня 1991. № 94. С. 3.

⁹ Несанкціонована автостоянка // Ратуша. 20–21 вересня 1991. № 99. С. 5.

¹⁰ 1993 р. вулиця була перейменована на вулицю Кирила і Мефодія.

¹¹ Певний пан провалився в підземелля і випив там бургундського вина з XVI століття // Ратуша. 2–3 грудня 1991. № 130. С. 3.

¹² Говрас Т. Для безробітних // Ратуша. 23–24 вересня 1991. № 100. С. 7; Для безробітних // Ратуша. 20–21 вересня 1991. № 99. С. 3; Для безробітних // Ратуша. 21–22 жовтня 1991. № 112. С. 3.

¹³ Міський центр зайнятості інформує // Ратуша. 1993. 6 листопада. № 109. С. 1.

¹⁴ Львівському заводу газової апаратури на постійну роботу потрібні // Ратуша. 23–24 вересня 1991. № 100. С. 8; Науково-технічний будівельно-реставраційній фірмі потрібні на роботу // Ратуша. 20–21 вересня 1991. № 99. С. 5; Автовантажувач запрошує на роботу // Ратуша. 20–21 вересня 1991. № 99. С. 5; Львівський механізований скляний завод запрошує на роботу // Ратуша. 7 листопада 1992. № 120. С. 1.

них суконь та інше. Первинно ця послуга була безкоштовною, але від початку 1992 р. у газеті почали публікувати лише оголошення від передплатників¹.

Важливою частиною редакційної політики «Ратуші» було висвітлення культурних подій міста. Тут була авторська колонка «М в квадраті інформусе», де регулярно публікувалися тижневі огляди культурних подій², друкували афіші театрів чи філармонії про початок нового сезону³ тощо. Звичайно, не оминали увагою й фестивалі, що відбувались у місті: театральний фестиваль «Золотий Лев»⁴, «Вивих»⁵, музичний фестиваль «Віртуози»⁶ тощо.

Окремого акценту заслугоує публікація звернень читачів газети, за допомогою яких люди намагалися привернути увагу до побутових ситуацій у місті⁷ або подякувати за недопущення тяжких злочинів⁸ та ін. Сюди можна віднести й статтю студенток Київського університету, які гостювали у Львові у вересні 1991 р. і поділилися враженнями про місцевих хлопців: як ті одягалися, як проводили вільний час, які мали життєві пріоритети та чи планували вступати до закладів вищої освіти⁹. Фактично, це був огляд молоді, яка після проголошення незалежності ще не мала чіткого уявлення про своє місце в нових соціальних умовах і намагалася знайти себе.

Газета «За вільну Україну», яку заснував В'ячеслав Чорновіл у липні 1990 р., стала одним з перших демократичних суспільно-політичних видань у місті. Вона вирізнялася з-поміж інших тогочасних газет, адже тут, насамперед, висвітлювали суспільно-політичні події, ухвалення політичних рішень і ключові процеси в житті країни. Особливо важливими стали публікації раніше засекречених радянським режимом документів, які розкривали приховані події, та історичні факти, що ще донедавна залишалися поза увагою громадськості. Це зробило газету джерелом інформації, яке розширювало уявлення про національну історію й суспільно-політичні процеси минулого.

¹ Стовп // Ратуша. 4–5 жовтня 1991. № 105. С. 4; Стовп // Ратуша. 30–31 жовтня 1991. № 116. С. 3; Стовп // Ратуша. 17 листопада 1992. № 124. С. 7.

² Чорна М., Руда М. М в квадраті інформусе // Ратуша. 29–30 листопада 1991. № 129. С. 6; Чорна М., Руда М. М в квадраті інформусе: про виставку Мирона Левицького // Ратуша. 11–12 грудня 1991. № 134. С. 6; Чорна М., Руда М. М в квадраті інформусе: про виставку Миколи Малишка // Ратуша. 17 листопада 1992. № 124. С. 6.

³ Гарбузак М. Театр ім. Заньковецької: програма сезону // Ратуша. 25–26 вересня 1991. № 101. С. 6; Шевченко Т. Не так пани, як підпанки // Ратуша. 23–24 вересня 1991. № 100. С. 6; Шевченко Т. У ПрикВО, вже українському, відкрито сезон // Ратуша. 21 жовтня 1993. № 104. С. 4; Шевченко Т. Львівська філармонія відкрила симфонічний сезон // Ратуша. 2 жовтня 1993. № 98. С. 5.

⁴ Билень Н., Швед О. «Золотий Лев-92» запрошує // Ратуша. 7 листопада 1992. № 120. С. 6. Шевченко Т. «Золотий Лев-92» своїм гучним голосом сколихнув увесь театральний Львів // Ратуша. 21 листопада 1992. № 126. С. 4.

⁵ Швед О. Вивихнуті ще про щось думають. Це тішить // Ратуша. 21 листопада 1992. № 139. С. 6.

⁶ Шевченко Т. Львів. Весна. Віртуози. Нещодавно у Львові завершився IV міжнародний музичний фестиваль «Віртуози-93» // Ратуша. 3 червня 1993. № 59. С. 3.

⁷ Базан Ю. Кишеньковий злодій працює в тролейбусах. Міліція нас береже // Ратуша. 11–12 листопада 1991. № 121. С. 7.

⁸ Живет у Львові хороший парень // Ратуша. 1–2 листопада 1991. № 117. С. 2.

⁹ Гасюк О. Павліва Г. Цікаві у Львові хлопці, навіть оті — з вулиці // Ратуша. 16–17 вересня 1991. № 97. С. 3.

За формою газета нагадувала попередні та виходила тричі на тиждень. Незважаючи на політичну спрямованість видання, значна кількість публікацій також стосувалася львівського повсякдення. Загалом, «За вільну Україну» зосереджувалася на тих самих проблемах, що й інші газети Львова зазначеного періоду. Однією з ключових тем були проблеми інфраструктури, зокрема журналісти писали про утворення провалів на вулицях міста¹, чи, до прикладу, про руйнування будинку по вул. Валовій, 15, що підняло проблему обстеження стану інших кам'яниць, які потребували капітального ремонту². Окрім того, в газеті часто порушували проблеми водопостачання Львова³, висвітлювали програму міської ради «Вода-98»⁴, що була покликана покращити ситуацію з водою в місті. Видання повідомляло про проблеми громадського транспорту⁵, реконструкцію злітно-посадкової смуги Львівського аеропорту⁶ та ін.

У газеті «За вільну Україну» також знаходили місце матеріали, присвячені культурному життю Львова. Наприклад, окремі статті повідомляли про відкриття нових театральних сезонів⁷, театральні фестивалі «Золотий Лев»⁸ і «Творчість. Метод та практика»⁹, виставки в музеях¹⁰, міжнародний фестиваль музичного мистецтва «Віртуози»¹¹ тощо. Звичайно, в газеті публікували й про культовий фестиваль «Вивих»¹² 1992 р.

Щодо інших тем, про які повідомляли у виданні, виділимо моду. Зокрема, трапляються статті-поради жінкам щодо створення нового яскравого образу¹³. Також слід відзначити повідомлення про роботу шейпінг-клубу у Львові 1992 р.¹⁴, що ілюструє розвиток нових видів дозвілля в місті.

¹ Мартинів І. Чому провалюються вулиці // За вільну Україну. 6 липня 1995. № 91. С. 3.

² Пендерецький О. 200 років — вік критичний? // За вільну Україну. 28 березня 1995. № 52. С. 3.

³ «Вода є — беріть», — пропонують геологи, та не можемо взяти... // За вільну Україну. 23 травня 1992. № 61. С. 2; Олива В. Львів хоче води, село — гарантій // За вільну Україну. 24 листопада 1992. № 140. С. 3; Лернатович О. Ще раз про воду... // За вільну Україну. 28 березня 1995. № 52. С. 3.

⁴ Воробель І. Проект «Вода-98» // За вільну Україну. 27 липня 1995. № 100. С. 3.

⁵ Зміни в русі транспорту // За вільну Україну. 29 лютого 1992. № 24. С. 4; Зміни у русі транспорту // За вільну Україну. 24 березня 1992. № 35. С. 4; Коляса Я. Купуйте велосипед. До такого висновку штовхає ситуація в пасажирському автотранспорті // За вільну Україну. 28 травня 1992. № 63. С. 3.

⁶ Львівський аеропорт закривається // За вільну Україну. 7 квітня 1992. № 41. С. 4.

⁷ Оверчук М. // За вільну Україну. 10 вересня 1992. № 108. С. 2; Доманська Г. Дорога ціна дешевих ідей // За вільну Україну. 24 листопада 1992. № 140. С. 4.

⁸ Доманська Г. Золотий Лев пішов і залишив свою пайку проблем // За вільну Україну. 14 листопада 1992. № 136. С. 3; Доманська Г. Відгомін Золотого Лева-92. Чи потрібен Шекспір у жіночій лазні? // За вільну Україну. 21 листопада 1992. № 139. С. 4.

⁹ Доманська Г. У передчутті нового дня... // За вільну Україну. 16 жовтня 1993. № 91. С. 3.

¹⁰ Баззлок М. За таким мистецтвом — довге життя // За вільну Україну. 30 квітня 1992. № 53. С. 4; Коляса Я. Хто замовник злочинів // За вільну Україну. 2 травня 1992. № 52. С. 1.

¹¹ Квасневський В. Шоста весна «Віртуозів» // За вільну Україну. 25 травня 1995. № 76. С. 4; Квасневський В. Музика що заворожує // За вільну Україну. 3 червня 1995. № 80. С. 4.

¹² Чиж С. Вивих-92 // За вільну Україну. 6 жовтня 1992. № 119. С. 2; Доманська Г. Ого, як вивихнулися // За вільну Україну. 8 жовтня 1992. № 120. С. 4.

¹³ Ріпей М. Чарівна львівяночко, ви ще не придбали собі газову шаль? // За вільну Україну. 4 квітня 1995. № 56. С. 4.

¹⁴ Замедянська Н. Роксолана і ... шейпінг // За вільну Україну. 3 березня 1992. № 25. С. 4.

Варто також виділити газету «Експрес», яка посідає особливе місце в львівській періодиці завдяки матеріалам і впливу на читацьку аудиторію. До прикладу, на 2009 рік видання було найбільшим україномовним в Україні¹.

Газета розвинула діяльність від жовтня 1992 р. з експрес-програмки «Post-Поступу»². У 1992–1996 рр. виходила раз на тиждень. Якщо на початках там публікували виключно програму телебачення та кросворди, зокрема, видання називалося «Програмка. Експрес»³, то згодом вона поступово перетворилася на класичну суспільно-політичну газету, де висвітлювались і загальнонаціональні питання, і місцеві події. Щодо особливостей газети, то сюди можна віднести величезну кількість реклами, де, наприклад, на першій шпальті, окрім назви газети, були тільки заголовки двох-трьох центральних статей номера, проте самі тексти цих статей уже публікувалися на наступних сторінках. Видання поступово ставало популярнішим, про що може свідчити ріст тиражу, кількості сторінок номерів і поява різноманітних додатків: «Недільний експрес», «Бізнес Експрес», «Наше місто».

Центральні публікації часто були емоційно заряджені та спрямовані на привернення уваги за рахунок драматичних та шокувальних тем. Сюди можна віднести статті про злочинний світ у Львові⁴, вбивство кримінального авторитета О. Завінського⁵, трагічну загибель працівника Львівського автобусного заводу через нещасний випадок⁶, боротьбу з проблемою безхатьків⁷, справу про торгівлю дітьми⁸ тощо. Поряд з цим тут також висвітлювали численні шахрайські схеми, які діяли в місті. Зокрема, знаходимо дані про афери з купівлею-продажем квартир⁹, ювелірних виробів¹⁰, про діяльність фальшивомонетників¹¹ та ін.

Звичайно, «Експрес» також охоплювала широкий спектр тем, що стосувалися інших аспектів повсякденного життя Львова. Наприклад, тут, на відміну від зазначених львівських газет, не знаходимо повідомлень про зростання

¹ Експрес. Всеукраїнська суспільно-політична українськомовна газета // Лівий берег. 2 травня 2024. URL: surl.li/vmyufpk

² Львівські медіа — ореол таємничості чи оголена реальність? Інститут масової інформації. Львівський портал. 15 вересня 2004. URL: surl.li/uwxzye

³ Цей номер «Програмки. Експрес» прочитає... // Експрес. 17–24 жовтня 1992. С. 1.

⁴ Скаврон Б. Офіцер шостого управління заговорив: «У Львові безкарно діє класичний мафіозний «спрут» // Експрес. 6–12 червня 1994. № 20. С. 2.

⁵ Скаврон Б. Неймовірне вбивство Завінського: як все було насправді // Експрес. 4–10 липня 1994. № 24. С. 2.

⁶ Аль-Пачіно. Незвичайна звичайна трагедія // Експрес. 19–25 вересня 1994. № 34. С. 2.

⁷ Скаврон Б. Війна з бомжами // Експрес. 10–16 жовтня 1994. № 37. С. 2.

⁸ Скаврон Б. Скандал № 1. Справа про торгівлю дітьми // Експрес. 6–12 березня 1995. № 9. С. 2.

⁹ Алекс. Хочете квартиру з садом вишневым? Це зробити сьогодні не складніше, ніж бутерброд з маслом // Експрес. 22–28 серпня 1994. № 30. С. 4.

¹⁰ Васютин В. Якщо у місті є хоч одна брама, значить, когось тут обов'язково «кинуть» // Експрес. 22–28 серпня 1994. № 30. С. 4.

¹¹ Кисілевська Н. Фальшивомонетники заарештовано // Експрес. 27 лютого — 5 березня 1995. № 8. С. 2; Бурген Ю. В Україні ввели 200-гривневу купюру. Фальшивомонетники // Експрес. 30 листопада — 8 грудня 1996. № 46. С. 5.

цін на продуктиві й продовольчі товари на ринках міста, натомість бачимо поодинокі, проте змістовніші статті, зокрема, про конкуренцію між «базарами»¹, про створення ринку «Південний»², чи про проблеми стихійної торгівлі в місті³. Інформативною є стаття про життя в одному з мікрорайонів Львова — Сихові⁴, яка засвідчила типові проблеми містян: відсутність води, перебої з електро- та теплопостачанням, крадіжки. До того ж повсякдення висвітлювалося через незвичайні історії, як-от повідомлення про ніч роботи продавця в кіоску, яке надавало уявлення про реалії нічного життя міста⁵.

В рубриці «Ресторанна хроніка» знаходимо відомості про популярні заклади міста та особливості ресторанного життя. Наприклад, репрезентована інформація про роботу ресторанів «Люкс»⁶, у якому обідали політики та послы, «Під Левом»⁷ — який часто відвідував тогочасний мер міста Василь Шпіцер⁸, «Фестивальний»⁹, де була концертна програма вар'єте¹⁰ та ін.

Велику увагу журналісти приділяли інфраструктурі Львова. Важливим у цьому контексті стає додаток «Наше місто», який, щоправда, з'являється лише у вересні 1996 р., де висвітлювали більше інформації про господарство, часто охоплювали побутові проблеми львів'ян¹¹, наприклад, про незадовільну підготовку міста до опалювального сезону 1996–1997 рр., адже квартири мешканців станом на кінець жовтня були ще без опалення¹², чи про перебої водопостачання та ін¹³. Знаходимо багато повідомлень і статей

¹ Білий В. Краківський вправ. Попереду — «Україна»? // Експрес. 1–7 травня 1995. № 18. С. 2.

² Ю. С. Новосілля тижня: запрошує ринок «Південний» // Експрес. 31 серпня — 8 вересня 1996. № 33. С. 4.

³ Стадник Г. «Стихійні ринки»: санепідемстанція відступає // Експрес. 19–27 жовтня 1996. № 40. С. 10.

⁴ Боднар Н. Чи легко жити на Сихові // Експрес. 2–10 листопада 1996. № 42. С. 11.

⁵ Даренко О. Ніч з життя кіоскера // Експрес. 18–24 вересня 1995. № 44. С. 4.

⁶ Ресторан розміщувався на місці сучасного клубу Split, площа Міцкевича, 6/7. «Молодість у 90-х була нелегка, але згадати є що». Де у Львові гуляли, танцювали й пили каву наші батьки // То є Львів. 29 червня 2021. URL: <http://surl.li/zqrrbx>

⁷ Ресторан діяв на пл. Ринок, 19, 20 та 21; Грицько О. Львівська мерія продала приміщення ресторану «Під левом» за 116 млн грн. // Zaxid.net. 26 липня 2019. URL: <http://surl.li/dyehun>.

⁸ Бакович Р. Послы обідають у «Люксі»! // Експрес. 1994. 11–17 липня. № 25. С. 4.

⁹ Ресторан діяв за адресою Січових стрільців, 12. Панкевич Б. Кнайпи Львова у радянські часи // Збруч. 9 травня 2023. URL: <https://zbruc.eu/node/115330>

¹⁰ Бакович Р. Українське вар'єте — це не стриптиз, а народні танці // Експрес. 18–25 липня 1994. № 26. С. 4; Васютин В. Якщо ви не пробували гуксу, вам буде важко зрозуміти, чи воно відрізняється від пудлгогів // Експрес. 1–15 січня 1995. № 1–2. С. 5; Вибрановський Р. Торговля горілкою «Распутин» — друг, але комусь це вигідно // Експрес. 13–19 лютого 1995. № 6. С. 4.

¹¹ Скоп А. Львів'яни прагнуть води, реформування жеків, та кращої роботи міськвиконкому // Експрес. 21–19 вересня 1996. № 36. С. 9. Панчишин А. Дім, зруйнований навмисне? // Експрес. 21–29 вересня 1996. № 36. С. 13.

¹² Опалювальний сезон може бути відкладений на невизначений термін // Експрес. 12–20 жовтня 1996. № 39. С. 5–6.

¹³ Павлишин Р. «Мокрі» справи міста не залежать від того, чи сухі штани у керівництва водоканалу // Експрес. 16–24 березня 1996. № 10. С. 3; Куфрик Б. Невже Львів стане безводним містом // Експрес. 7–15 вересня 1996. № 34. С. 2.

про громадський транспорт Львова¹, понад те, про роботу таксі в місті², чого не спостерігали в інших виданнях.

Газета «Експрес», як і більшість львівської періодики того часу, значну увагу приділяла культурному життю міста. Спочатку це були переважно афіші подій, таких як концерти, фестивали, музейні експозиції, театральні вистави й кінопокази³. Однак від середини 1995 р. з'являються нові рубрики, зокрема «Театр» і «Art-клуб», де почали публікувати огляди культурних заходів та ознайомлювати читачів із їхнім перебігом⁴. Так, знаходимо повідомлення про фестиваль «Альтернатива» чи про проведення форуму книговидавців⁵.

У газеті регулярно висвітлювали моду, надаючи поради щодо вибору одягу та розповідаючи про актуальні напрямки сезону. В статтях акцентувалося на поєднанні стилю й комфорту, а також на практичності вбрання для різних подій⁶. Окремо відзначалися нові тенденції в зачісках, аксесуарах, косметиці тощо⁷.

Завершуючи огляд періодики Львова, не можна оминати увагою «Post-Поступ», — що був знаковим виданням для львів'ян та й для всієї української журналістики, адже став символом інтелектуальної свободи й критичної думки в пострадянський період. Газета бере початки від інформаційного вісника Товариства Лева «Поступ», перший номер якого як «самвидав» вийшов у квітні 1989 р.⁸ під редакцією Олександра Кривенка. Від серп-

¹ Бондаренко О. У маленькому Парижі кожен знайде для себе місце в престижному «пежо» // Експрес. 10–18 лютого 1996. № 5. С. 5–6; Кравс Є. Жертв немає, але без гострих відчуттів не обійшлося // Експрес. 7–15 вересня 1996. № 34. С. 2; Дорош Р. У Львові вже функціонує сім приватних маршрутів // Експрес. 5–13 жовтня 1996. № 38. С. 10; Напередодні великих змін пасажирів тролейбусів та трамваїв МКП «Львівелектротранс» просить не хвилюватись // Експрес. 19–27 жовтня 1996. № 40. С. 9.

² Павлишин Р. Чи повинні таксі відлякувати пасажирів // Експрес. 9–17 березня 1996. № 9. С. 5.

³ Що, де, коли. Кіно. Театри // Експрес. 6–12 червня 1994. № 20. С. 5; Що, де, коли. Кіно. Театри // Експрес. 4–10 липня 1994. № 24. С. 2; Що, де, коли. Відео. Кіно // Експрес. 25–31 липня 1994. № 27. С. 5.

⁴ Богущкий О. Сергій Архипчук: «Велика опера потребує великого свята» // Експрес. 17–23 липня 1995. № 35. С. 3; Полянський І. У музеї Олени Кульчицької оновлюється експозиція // Експрес. 17–23 липня 1995. № 35. С. 3; «Золотий лев-96» готується до стрибка // Експрес. 12–20 жовтня 1996. № 39. С. 7–8; Полянський І. Фестиваль — увесь рік! // Експрес. 19–27 жовтня 1996. № 40. С. 9; Дубовик М. «Лір» і українська поезія — не роздільні. Поки що... // Експрес. 19–27 жовтня 1996. № 40. С. 12.

⁵ Кузник-Підковальський А. Природність «Alternativus»: хоч раз на рік можна побути без проблем // Експрес. 4–10 вересня 1995. № 42. С. 3; Іншої «Альтернативи» у нас немає! // Експрес. 25 вересня — 1 жовтня 1995. № 46. С. 15; Мойсеева В. Слободянок Н. Третій форму книговидавців — дороги, які ми вибираємо // Експрес. 12–20 жовтня 1996. № 39. С. 11.

⁶ Останні подихи моди. Просте на тлі розкішного // Експрес. 24–30 липня 1995. № 36. С. 4; Цієї весни все повинне блищати // Експрес. Квітень 1995. № 16. С. 4; Курсанова М. Початок зими: лаконізм і конкретність у баклажановому кольорі // Експрес. 30 листопада — 8 грудня 1996. № 46. С. 4.

⁷ Курсанова М. Цього сезону не варто брати приклад з Алексіс чи Крістал // Експрес. 21–28 вересня 1996. № 36. С. 14; Курсанова М. Ваше волосся — скарб, який варто шанувати // Експрес. Листопад 1995. № 57. С. 8.

⁸ Інформаційний вісник Товариства Лева «Поступ». Квітень 1989. № 1 // Електронний архів українського визвольного руху. URL: <http://surl.li/orczmf>

ня 1991 р. видання стало офіційно зареєстрованою щотижневою газетою «Post-Поступ»¹.

Тижневик був відомий критикою влади, часто використовуючи сатиру й іронію, пропонуючи сарказм та інтелектуальні провокації, що вирізняло його з-поміж іншої преси². З часом видання стало загальнонаціональним суспільно-політичним часописом (Кривенко, О. 2005). Тут публікували глибокі аналітичні матеріали, огляди політичних і культурних подій, а також вміщували карикатури, які стали його візитівкою.

Однією з головних тем, представлених у газеті, було культурне життя Львова. У «Post-Поступі» навіть існувала спеціальна рубрика для цього — «Пост Культвзісія». Зокрема, регулярно висвітлювали різноманітні заходи, що проводились у Львові, такі як культовий фестиваль «Вивих-92» (Кривенко, О. 2005), театральний фестиваль «Золотий лев»³, Всеукраїнський фестиваль молоді поезії та авторської пісні «Лір»⁴, фестиваль Лятошинського, що охоплював різні локації міста, включно з музеєм ім. С. Крушельницької та Будинком органної музики⁵, міжнародний музичний фестиваль «Віртуози»⁶ та ін. Також у газеті інформували про численні виставки⁷, різноманітні культурні події міста, наприклад, форум видавців⁸ чи відкриття джаз клубу⁹.

Звичайно, видання приділяло увагу соціально-економічним проблемам міста. Висвітлювалися наріжні питання росту хабарництва та корупції, що проникали в усі сфери життя. В газеті не тільки аналізували ці проблеми, але й критикували бездіяльність влади за відсутність реформ. Особливо цікавим є випадок, коли журналіста «Post-Поступу» викликали на допит до прокуратури через його статтю про корупцію, в якій він порушував проблему хабарництва на прикладі діяльності кіосків у центрі Львова, зазначаючи, що в ціни на товари та послуги закладали вартість хабарів службовцям і рекету¹⁰.

¹ Павлів В. 30 років «Post-Поступу». Детектор Медіа. 27 серпня 2021. URL: <http://surl.li/dqnste>

² Стельмах І. «Post-Поступ» — газета їхньої мрії. Могиллянська школа журналістики // Youtube. 2013. URL: <http://surl.li/lmfmfv>

³ Фестиваль «золотий лев». Цього разу як «перший міжнародний» // Post-Поступ. 13–20 жовтня 1994. № 37. С. А7.

⁴ Павлів В. Старий король молоді поезії // Post-Поступ. 13–20 жовтня 1994. № 37. С. А7.

⁵ Янг О. Фестиваль Лятошинського у Львові // Post-Поступ. 1–6 квітня 1995. № 12. С. 6.

⁶ Марі-Анна & Роман. Зі всього світу віртуози — у Львові фестиваль // Post-Поступ. 26–31 травня 1995. № 20. С. 6; Марі-Анна & Роман. Львів розквітнув віртуозами // Post-Поступ. 2–8 червня 1995. № 21. С. 6.

⁷ Дорош А. Експозиція творів з колекції мистецького об'єднання «дзига» // Post-Поступ. 10–16 листопада 1994. № 40. С. А8; Дорош А. Місто митця // Post-Поступ. 13–20 жовтня 1994. № 37. С. А7; Кирилова О. Виставка австрійської культури // Post-Поступ. 1–6 квітня 1995. № 12. С. 6.

⁸ Павлів В. Форум видавців України // Post-Поступ. 21–27 вересня 1994. № 35. С. А6.

⁹ Павлів В. У Львові проявилась реальна ознака дебільшевізації — відкрито міський джаз-клуб // Post-Поступ. 21–27 липня 1994. № 25. С. А6.

¹⁰ Шурхало Д. У цінах на товари та послуги закладено вартість хабарів службовцям і рекету // Post-Поступ. 14–20 квітня 1995. № 14. С. 8.

Значне місце в публікаціях «Post-Поступу» займала тема міської інфраструктури, зокрема водопостачання, яке стало серйозною проблемою для львів'ян¹. Газета також готувала аналітичні матеріали про проблеми Львівських ринків, зокрема про створення «Галицького перехрестя», про ринок на стадіоні «Україна» чи про можливе перенесення торгівлі товарами з Краківського ринку на стадіон Спортивного клубу армії².

Загалом переважна частина статей і аналітики зосереджувалася на загальноукраїнських питаннях. Навіть сам О. Кривенко відзначав, що Донецьк купував більше примірників газети, ніж усі три галицькі області разом узяті, за винятком Львова³.

Отже, газети Львова досліджуваного періоду віддзеркалювали різноманітні аспекти соціокультурного життя міста, включаючи культурні події, побутові проблеми та економічні виклики, з якими стикалися львів'яни у перші роки відновлення незалежності України. Зокрема, економічні перетворення початку 1990-тих рр. систематично віддзеркалювались у пресі, аналізувалися приватизація, ринок праці, торгівля на ринках і в магазинах. Важливим фактором у контексті економічних змін стало постійне зростання цін на продукти харчування та промислові товари, що викликало значний інтерес журналістів, тож чимало статей і повідомлень стосувалося саме цього аспекту повсякденного життя.

Одним із ключових питань, про що публікували у львівській пресі, стало висвітлення побутових і соціальних проблем містян. Інформація про проблеми з водопостачанням, громадським транспортом, недостатнє прибирання міста, стихійні ринки й інші побутові труднощі регулярно з'являлася на шпальтах газет. Сюди ж віднесемо зростання злочинності та систематичні повідомлення в пресі про кримінальні злочини, адміністративні правопорушення, корупцію тощо.

Також у пресі постійно висвітлювалося культурне життя Львова. Газети публікували огляди виставок, концертів, театральних вистав, різноманітних фестивалів, що сприяли розвитку культурного середовища міста та були частиною дозвілля мешканців.

Підсумовуючи, підкреслимо, що інформація з періодичних видань цінна тим, що надає розуміння настроїв суспільства та адаптації людей до нових умов життя в Україні на початку 1990-тих. Саме тому львівська преса цього періоду є важливим джерелом для аналізу історії повсякдення міста.

¹ Скоп А. «Вода-98» пропонує забезпечити львів'ян водою // Post-Поступ. 18–24 січня 1995. № 2. С. 3.

² На якому речовому ринку у Львові можна спокійно оглянути та придбати речі на будь який смак і за вигідну ціну з усіх куточків земної кулі? Реклама // Post-Поступ. 19–25 травня 1995. № 19. С. 4; Ребізант Р. Ще один львівський стадіон можуть віддати під «барахолку» // Post-Поступ. 24–31 березня 1995. № 11. С. 1,8.

³ Павлів В. 30 років «Post-Поступу». Детектор Медіа. 27 серпня 2021. URL: <http://surl.li/xcnuqf>

Боднар, Г. 2010. *Львів. Щоденне життя міста очима переселенців із сіл (50–80-і роки ХХ ст.)*. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка.

Дем'яненко, С. 2017. Театральний фестиваль «Золотий лев» (шлях до європейської інтеграції). *Студії мистецтвознавчі*. № 3. С. 96–101.

Дзюба, І., Жуковский, А. & Железняк М. та ін. 2019. *Енциклопедія Сучасної України*. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України.

Дудник, О. & Крива Л. Соціальні параметри посвяченості в Україні на початку Незалежності (1991–1993 рр.). *European Philosophical and Historical Discourse*. 2019. Vol. 5. С. 21–26.

Генега, Р. 2024. Сталінські «лекала» львівської післявоєнної моди. *Сторінки історії*. Вип. 58. <https://doi.org/10.20535/2307-5244.58.2024.309256>

Ковпак, Л. В. 2003. *Соціально-побутові умови життя населення України в другій половині ХХ ст. (1945–2000 рр.)*. Київ: Інститут історії України НАН України.

Козицький, А. & Підкова, І. 2007. *Енциклопедія Львова. Т. 1 (А–Г)*. Львів: Літопис. С. 365.

Крива, Л., Герасимов, Т. 2022. Українці в «лихих дев'яності»: посвячення практика виживання. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 57/2. С. 9–15. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/57-2-2>

Кривенко О. 2005. *Антологія публікацій у газеті Post-Postup*. Львів: ЗУКЦ.

Падалка, С. 2015. Матеріальне забезпечення як чинник посвячення селянства незалежній Україні. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 6: Історичні науки. Вип. 13. С. 125–131.

Bodnar, H. 2010. *Lviv. Shchodenne zhyttia mista ochyma pereselentsiv iz sil (50–80-ti roky XX st.) [Lviv. Daily Life of the City through the Eyes of Immigrants from Villages (50–80s of the XX Century)]*. Lviv [in Ukrainian].

Dem'ianenko, S. 2017. Teatralnyi festyval «Zoloty lev» (shliakh do yevropeiskoi intehratsii). *[The Theater Festival «Golden Lion» (Path to European Integration)]*. *Studii mystetstvovnavchi*. № 3. S. 96–101. [in Ukrainian].

Dziuba, I., Zhukovskiy, A. & Zhelezniak M. ta in. 2019. *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy. [Modern Encyclopedia of Ukraine]*. Kyiv: Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen NAN Ukrainy. [in Ukrainian].

Heneha, R. 2024. Stalinski «lekala» lvivskoi pisliavoiennoi mody. [Stalin's Curves of Post-War Lviv Fashion]. *Storinky istorii*. № 58. <https://doi.org/10.20535/2307-5244.58.2024.309256> [in Ukrainian].

Kovpak, L. V. 2003. *Sotsialno-pobutovi umovy zhyttia naseleння Ukrainy v druhii polovyni XX st. [Social and Household Living Conditions of the Population of Ukraine in the Second Half of the 20th Century]*. (1945–2000 rr.). Kyiv: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy. [in Ukrainian].

Kozytskyi, A. & Pidkova, I. 2007. *Entsyklopediia Lvova. T. 1 (A–G)*. *[The Encyclopedia of Lviv. (A–G)]* Lviv: Litopys. S. 365. [in Ukrainian].

Kryva, L. & Herasymov, T. 2022. Ukraintsi v «lykhi dev'ianosti»: povsiakdenna praktyka vyzhyvannia. [Ukrainians in the «Bad Nineties»: Everyday Practice of Survival] *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*. Vyp. 57/2. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/57-2-2> [in Ukrainian].

Kryvenko O. 2005. *Antolohiia publikatsii u hazeti Post-Postup. [An Anthology of Publications in the Post-Postup Newspaper]*. Lviv: ZUKTs. [in Ukrainian].

Padalka, S. 2015. Materialne zabezpechennia yak chynnyk povsiakdennia selianstva nezaleznoi Ukrainy [Material Support as a Factor of the Everyday Life of Peasantry of Independent Ukraine]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova*. Serii 6: Istorychni nauky. Vyp. 13. S. 125–131. [in Ukrainian].

УДК 398.332(=161.2):001.814:82-94(438)
DOI: 10.20535/2307-5244.59.2024.318892

Н. С. Стішова

ORCID: 0000-0001-6577-2325

*Інститут мистецтвознавства, фольклористики
та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України*

N. Stishova

*M. Rylsky Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology,
National Academy of Sciences of Ukraine*

**ІСТОРИОГРАФІЧНИЙ ВНЕСОК ПОЛЬСЬКИХ
ДОСЛІДНИКІВ У ВИВЧЕННЯ КАЛЕНДАРНОЇ
ЗВИЧАЄВО-ОБРЯДОВОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНЦІВ
XX — ПОЧАТКУ XXI ст.**

*The Historiographical Contribution of Polish Researchers
to the Study of the Calendar and Ritual Culture of Ukrainians
of 20th — Early 21th Cent.*

У статті аналізується внесок провідних польських учених, краєзнавців, аматорів, письменників, громадських та релігійних діячів XIX–XX ст. в етнографічне вивчення України з погляду висвітлення календарної та обрядової культури українців. Підтверджено, що дослідники зібтали й опублікували значний масив первинних фольклорно-етнографічних записів матеріальної та духовної культури, які досі залишаються цінними для етнологічної науки.

Ключові слова: історіографія, польський дослідник, етнографія, українська календарна та обрядова культура.

The article analyzes the ethnographic study of Ukraine by leading Polish scholars, local historians, amateurs, writers, poets, public and religious figures from the 19th — 21st centuries, focusing on the coverage of the Ukrainian calendar and ritual culture. A comprehensive review of the works of researchers who made the most significant contributions to studying Ukrainian traditional holiday practices of spring, summer, autumn, and winter cycles is presented, organized chronologically. Although the historiographical base of the studied